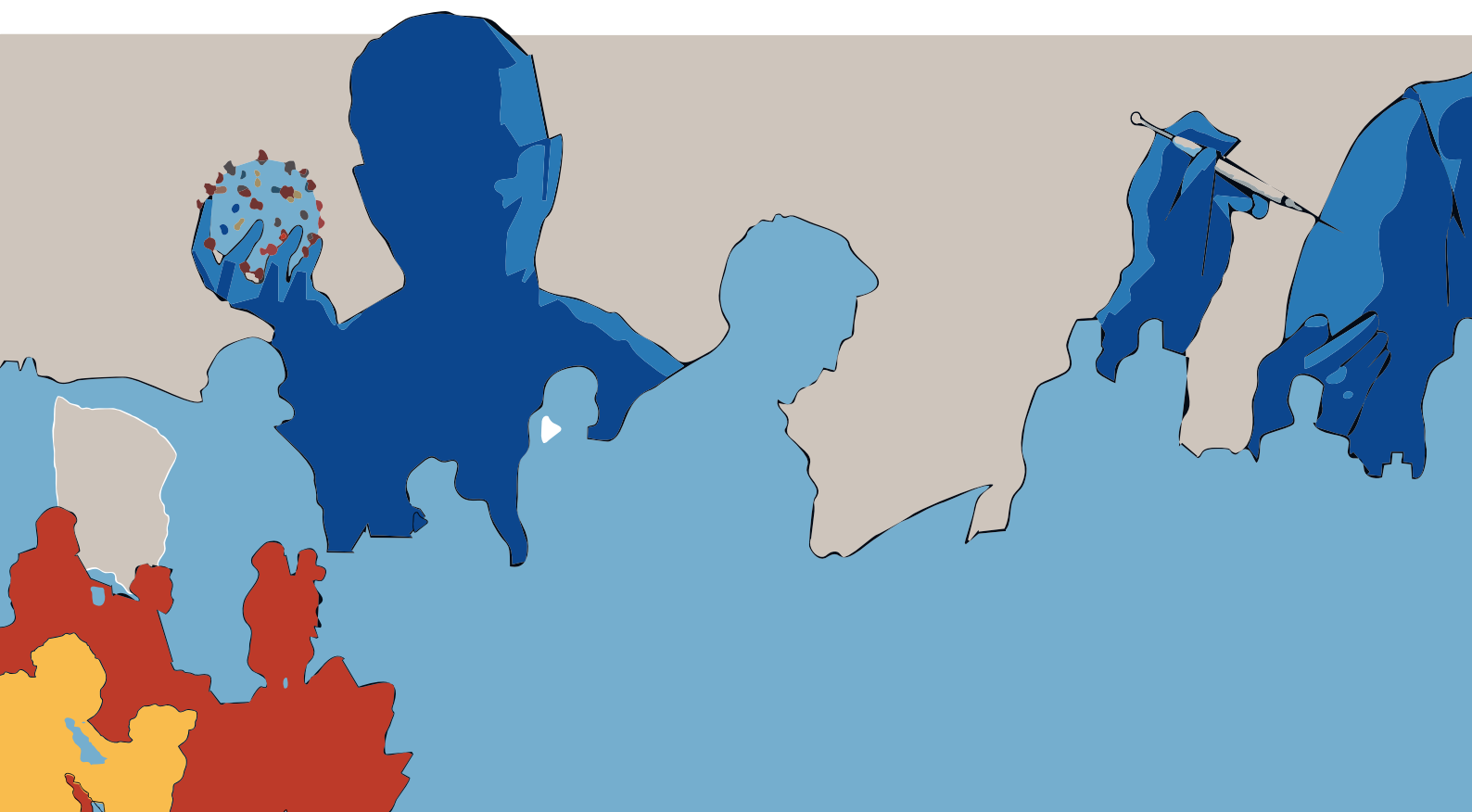

ROMACTED

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

Izveštaj o proceni stepena vakcinacije protiv
COVID-19 u zajednicama
Roma, Aškalija i Egipćana:
pristup, informacije, oklevanje i prepreke

Co-Funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-Funded and implemented
by the Council of Europe

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

Izveštaj o proceni
stepena vakcinacije protiv COVID-19 u zajednicama Roma, Aškalijski i
Egipćani: pristup, informacije, oklevanje i prepreke

ROMACTED Program
Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanje Roma na lokalnom nivou

**Zajednički program
Evropske unije i Saveta Evrope**

Autori:

Jehona Xhaferi i Kushtrim Tolaj

Pregled:

Sakibe Jashari

Lejla Hadzimesic

Victoria Hopson

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku pomoć
Evropske unije i Saveta Evrope.

Stavovi izraženi u ovom dokumentu ni na koji
način ne odražavaju zvanično mišljenje
Evropske unije i Saveta Evrope.

Svi zainteresovani za reprodukciju ili prevod celog
ili dela dokumenta se podstiču da to urade uz
prethodno odobrenje ROMACTED programa
(romacted@coe.int).

Naslovna stranica: Dashnim Berisha
Layout: One Production

Objavio program ROMACTED
F-67075 Strasbourg Cedex

www.coe.int
www.ec.europa.eu

© Program ROMACTED, mart 2022.

Kratak pregled

Ovaj Izveštaj o proceni stepena vakcinacije protiv COVID-19 u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana: pristup, informacije, oklevanje i prepreke sproveden je u okviru ROMACTED II programa na Kosovu*¹. Program ROMACTED započeo je svoju implementaciju 2017. godine kao regionalnu intervenciju koja ima za cilj da promoviše dobro upravljanje i osnazivanje Roma na lokalnom nivou.

Faza II ROMACTED programa baviće se posledicama pandemije COVID-19 u okviru regionalne komponente. Priroda Programa je da osnaži zajednice i opštine da unaprede upravljanje i kvalitet odgovora lokalnih vlasti na potrebe romskih zajednica. Visok nivo ranjivosti romske zajednice, od ozbiljnih pretnji po javno zdravlje, poput one koju izaziva COVID-19, preko opasnosti po životnu sredinu (hemijsko zagađenje i zagađenje vazduha, itd.), sve do negativnih posledica prirodnih katastrofa (poplave, suse, zemljotresi, ekstremne temperature, itd.), zahteva razvoj osetljivih, participativnih mehanizama za smanjenje rizika od katastrofa (SRK) u zajednici.

Osnovni pregled situacije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u partnerskim opštinama ROMACTED programa na Kosovu² ukazuje da, u nastojanju da obuzda pandemiju i osigura da najugroženije porodice u romskim zajednicama, korisnicima ROMACTED, ne budu zapostavljene u odgovoru na COVID-19. ROMACTED na Kosovu koordinira napore sa lokalnim vlastima, akcione grupe u zajednici i međunarodne organizacije. Ukupna procena na terenu pokazala je da situacija u naseljima Roma, Aškalija i Egipćana stavlja ove zajednice u najveći rizik od infekcije COVID-19 zbog uslova života i njihove ekonomske situacije. Nasuprot tome, dugotrajna strukturna diskriminacija zajednica Roma, Aškalija i Egipćana doprinela je nepoverenju u zdravstvene institucije. Stoga je potreba da se prilagodi drugaciji pristup za uključivanje manjih zajednica od najveće važnosti, posebno u vremenima kao što je trenutna pandemija COVID-19.

Na početku pandemije COVID-19 na Kosovu, opšta pogresna percepcija među stanovništvom o zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana u odnosu na COVID-19 bila je da je malo verovatno da će se ove zajednice zaraziti. Pretpostavka u vezi sa ovom zabludom bila je da su zbog svojih životnih i higijenskih uslova bili imuni na infekciju od takvog virusa.

Tokom 2019-2020, ROMACTED I je preduzeo akciju u svakoj partnerskoj opštini tako što je mapirao ukupnu podršku koju pružaju te opštine i druge organizacije (nacionalne i međunarodne), i na osnovu potreba, opštine korisnici i zajednice Roma, Aškalija i Egipćana podržane su merama za smanjenje negativnog uticaja proisteklog iz pandemije.

Ovaj izveštaj o proceni predstavlja podatke relevantnih zainteresovanih strana i zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u vezi sa stopama vakcinacije, ključnim izazovima u pristupu, informacijama, neodlucnostima i preprekama. Nalazi pokazuju da se nivo vakcinacije među zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana povećao tokom jeseni 2021. godine kao rezultat većeg broja ljudi u zajednici zarazenih COVID-19 i povećane stope smrtnosti. Takođe pokazuje da se procenat vakcinisanih u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana povećao tek nakon obimnog rada volontera koji su direktno

¹ Ova oznaka ne dovodi u pitanje stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SB UN 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

² <https://rm.coe.int/baseline-overview-eng/native/1680a1c9d0>

radili sa tim zajednicama na pružanju informacija i boljem pristupu kroz kolektivnu registraciju za vakcinaciju i mobilne centre za vakcinaciju.

Izveštaj daje preporuke za prilagodeni pristup zasnovan na potrebama, kao i preporuke zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koje bi mogle da koriste Ministarstvo zdravlja, lokalne zdravstvene ustanove, centri za vakcinaciju itd., u pogledu pružanja boljih zdravstvenih usluga i nastojanja da se poveća broj vakcinisanih među zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana. Shodno tome, tokom endemskih ili pandemijskih situacija, zdravstvene institucije treba da uzmu u obzir pristup zasnovan na ljudskim pravima kao što su ravnopravnost u opštem smislu, i specifično ravnopravnost u odnosu na zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Prvi nudi svima istu početnu liniju po određenom pitanju, dok drugi osigurava da svima, posebno onima sa manje prednosti, pruži čitav niz mogućnosti i prednosti da budu spremni za istu početnu liniju.

Podaci prikupljeni kroz ovu procenu sugerisu da je zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana potreban poseban pristup u vezi sa vakcinacijom; neophodne su prilagodene akcije i kampanje u zajednici uz učešće zajednica Roma, Aškalija i Egipćana; informacije od lekara i drugih zdravstvenih radnika treba da se razmenjuju na sastancima u zajednici i/ili televizijskih i radio programa; potrebno je uspostaviti privremene mobilne lokacije za vakcinaciju u naseljima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, a u onim naseljima u kojima postoji zdravstvena zaštita potrebno ih je aktivirati radi pristupa i pružanja informacija u vezi sa vakcinacijom; učešće političkih stranaka zajednice treba da bude odvojeno od procesa vakcinacije u zajednici, jer to podriva rad zdravstvenih institucija i daje politici konotaciju humanitarnom pitanju.

Pregled sardžaja

1. Uvod	5
1.1. Metodologija	6
2. Pregled relevantnih institucionalnih politika i drugih inicijativa u vezi sa zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana u pristupu, informacijama i podsticajima za vakcinu protiv COVID-19	8
2.1 Vladine institucije	8
2.2 Druge organizacije	9
2.2.1 UNICEF	9
2.2.2 Političke stranke	9
3. Pregled situacije zajednice Roma, Aškalija i Egipćana i u vezi sa pristupom vakcinama protiv COVID-19, informacijae, oklevanja i prepreke	10
3.1. Pristup informacijama i oklevanje	10
3.2 Pristup vakcinaciji	11
3.3 Prepreke	11
4. Nalazi	11
4.1 Nalazi pojedinačnih intervjua	12
4.2 Nalazi fokus grupa	15
4.3 Glavne tačke u svakoj opštini	16
4.3.1 Ferizaj/Uroševac	16
4.3.2 Fushe Kosove/Kosovo Polje	16
4.3.3 Gjakovë/Đakovica	16
4.3.4 Gracanicë/Gračanica	17
4.3.5 Istog/Istok	17
4.3.6 Kamenicë/Kamenica	17
4.3.7 Lipjan/Lipljan	17
4.3.8 Mitrovicë/Južna Mitrovica	18
4.3.9 Obiliq/Obilić	18
4.3.10 Prizren	18
5. Zaključci i preporuke	19
5.1 Zaključci	19
5.2 Preporuke	19
Dodaci	21
Dodatak 1 – Intervjui sa pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana	21
Dodatak 2 - Fokus grupe sa pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana	21
Dodatak 3 - Opštine koje su učestvovale u proceni	21
Dodatak 4 - Upitnik za individualne intervjue	22

Skraćenice

BSFK	Balkan Sunflowers Kosova
BCS	Bethany Christian Services
AGZ	Akciona grupa zajednice
KVZ	Konsultativno veće za zajednice
PPZ	Procena potreba zajednice
ZPSOZ	Zamenici predsedavajućeg skupstina opstina za zajednice
OZSZ	Odeljenje za zdravstvo i socijalnu zastitu
ZGZ	Zamenik gradonacelnika za zajednice
IRG	Institucionalna radna grupa
LV	Lokalne vlasti
LAP	Lokalni akcioni plan
OAO	Opstinski akcioni odbor
OOZ	Opstinski odbor za zajednice
MZP	Ministarstvo za zajednice i povratak
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
MZ	Ministarstvo zdravlja
IVI	Istrazivanje visestrukih indikatora
MALS	Ministarstvo administracije lokalne samouprave
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zastite
POKP	Procena opstinskih kapaciteta i potreba
OKZP	Opstinska kancelarija za zajednice i povratak
KPZ	Kancelarija za pitanja zajednica
MOK	Misija OEBS-a na Kosovu
KP	Kabinet premijera
PUNR	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
DFUN	Decji fond Ujedinjenih nacija

1. Uvod

Ovaj izveštaj o proceni nivoa vakcinacije protiv COVID-19 među zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana³ je naručen u okviru Zajednickog programa EU-CoE ROMACTED II na Kosovu, sa ciljem da se identifikuju ključni izazovi u pristupu, informacijama, oklevanju i preprekama vakcinaciji protiv COVID-19 u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana koji žive u 10 opština korisnica ROMACTED II. S druge strane, izveštaj o proceni ima za cilj da podigne svest među lokalnim i centralnim institucijama o važnosti kreiranja akcionih planova u zajednici koji doprinose povećanju nivoa vakcinacije među ugroženim grupama.

Dugoročna strukturna diskriminacija doprinela je nedostatku poverenja u javne zdravstvene institucije među etničkim grupama⁴. Društvene razlicitosti sa kojima manje etnicke grupe već neko vreme žive povezani su sa pristupom i prihvatanjem vakcinacije. Zajednice Roma, Aškalija i Egipćana godinama žive na marginama društva sa visokom stopom nepismenosti među odraslima i mladima, visokom stopom nezaposlenosti, teškom ekonomskom situacijom, nedostatkom prihoda i imovine, nedostatkom prevoza i lošim životnim uslovima u svojim naseljima. Prema Centru za kontrolu bolesti (CKB) i vodicu za procenu prevencije⁵ na ispravnost vakcine protiv COVID-19, ovi faktori stvaraju izazove u pristupu i prihvatanju vakcinacije, što često utiče na etnicke grupe. Kao rezultat toga, veća je verovatnoća da će biti ozbiljno pogođeni posledicama COVID-19, zbog čega su potrebne posebne mere za prevazilaženje uticaja izazvanog ovim faktorima.

Tokom poslednje dve godine, pandemija COVID-19 uticala je na mnoge vitalne oblasti društva, a posebno je pogodila ranjive grupe kao što su Romi, Aškalije i Egipćani, koji se uglavnom oslanjaju na neformalni rad na prikupljanju otpada. Nedostatak adekvatnih elektronskih uređaja otežavao je deci iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana da održe korak sa školskim obrazovanjem putem e-ucenja. Mogućnosti za zaposljavanje u porodicama Roma, Aškalija i Egipćana su postale još manje, čak i među onima koji rade na sakupljanju otpada. Nedostatak prihoda otežavao je ovim porodicama da sebi obezbede osnovnu hranu, kao što je pšenično brašno, i higijenske potrebe, maske i dezinfekciona sredstva. Uzimajući u obzir ove povećane izazove sa kojima su se zajednice Roma, Aškalija i Egipćana suočile u protekle dve godine, mere oporavka od COVID-19 će morati da se ispituju i planiraju u skladu sa tim, uz učešće članova zajednice na lokalnom i centralnom nivou. Izveštaj o proceni stepena vakcinacije protiv COVID-19 pojačava potrebu za poverenjem zdravstvenim institucijama. Na primer, u situacijama u kojima su zdravstveni radnici, institucije, volonteri u zajednici i lideri zajednice bili blizu zajednici, posebno u pripremi planova u zajednici i održavanju informativnih sesija u zajednici, oklevanje, barijere i pristup vakcinaciji protiv COVID-19 su ublaženi među ciljnim grupama u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana.

³ U ovom izveštaju o proceni, Romi se koristi kao krovni termin koji uključuje zajednice Roma, Askalija i Egipćana, osim ako nije drugačije navedeno

⁴<https://www.covidcollaborative.us/content/vaccine-treatments/coronavirus-vaccine-hesitancy-in-black-and-latinx-communities>

⁵ [guide-awardees-community-driven-strategies.pdf](#)

1.1. Metodologija

Metodologija procene obuhvatala je prikupljanje primarnih i sekundarnih podataka, sa ciljem dobijanja potrebnih podataka u vezi sa informacijama, pristupom, oklevanjem i preprekama zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u vezi sa vakcinacijom protiv COVID-19. Prvo je izvršena kancelarijska revizija sveukupnog pristupa vakcinaciji protiv COVID-19, informacijama, pristupu, preprekama i neodlucnosti, nakon čega je usledilo primarno prikupljanje podataka, uključujući oba pojedinačna intervjua⁶ sa relevantnim akterima i 10 fokus grupa sa 276 pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u deset opština⁷. Procena je sprovedena u opštinama obuhvaćenim Programom ROMACTED II.⁸ Selekcija ispitanika je obavljena u saradnji sa fasilitatorima ROMACTED Programa. Ispitanici su odabrani putem modela slučajnog uzorka, a kriterijumi za odabir uključivali su demografsku zastupljenost, kao i pristup ljudskim pravima, čime je obezbeđeno da sve potencijalno ugrozene grupe unutar zajednica budu uključene u procenu, sa posebnim fokusom na pol, invaliditet i starosnu zastupljenost.

Broj zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u odabranim opštinama, prema podacima Kosovske agencije za statistiku, korišćen je kao osnova za uzorkovanje broja ispitanika.

Opština	Romi	Askalije	Egipćani	Ukupno	Planirani ispitanici	Stvarni ispitanici
Ferizaj/Uroševac	204	3629	24	3857	40	24
Fushë Kosovë/ Kosovo Polje	436	3230	282	3048	40	41
Gjakovë / Đakovica	738	613	5117	6468	50	51
Gračanicë/Gračanica	745	104	3	852	15	20
Istog/Istok	39	111	1544	1694	10	10
Kamenicë / Kamenica	240	0	0	240	10	11
Lipjan / Lipljan	342	1812	4	2158	25	27
Mitrovicë e Jugut/ Južna Mitrovica	528	647	6	1181	20	42
Obiliq/Obilić	661	578	27	1266	20	20
Prizren	2899	1350	168	4417	40	30
UKUPNO					270	276

⁶ Kompletan spisak opština nalazi se u prilogu ovog izveštaja

⁷ Kompletan spisak opština nalazi se u prilogu ovog izveštaja

⁸ Kompletan spisak opština nalazi se u prilogu ovog izveštaja

Glavni alat za prikupljanje podataka korišćen tokom faze primarnog prikupljanja podataka bio je polustrukturirani upitnik, dizajniran da dobije i kvalitativne i kvantitativne podatke.⁹

Nakon prikupljanja podataka usledila je njihova kompilacija i detaljna analiza sa ciljem utvrđivanja obrazaca u pristupu, informisanju, kolebljivosti i preprekama zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u vezi sa vakcinacijom protiv COVID-19. Na osnovu analize izvucen je niz zakljucaka koji su doveli do liste konkretnih preporuka o tome kako ovi nalazi mogu doprineti informisanju lokalnih i centralnih kreatora politike o tome kako da ponude bolje usluge i konkretne akcije za sadasnju i buduću pandemiju vis-à-vis ranjivih grupa kao što su Romi, Askalije i Egipćani.

⁹ Alat za prikupljanje podataka nalazi se u Dodatku ovog izvestaja

2. Pregled relevantnih institucionalnih politika i drugih inicijativa u vezi sa zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana u pristupu, informacijama i podsticajima za vakcinaciju protiv COVID-19

2.1 Vladine institucije

Od kada su zabeleženi prvi slucajevi zaraze u martu 2020. godine, kosovsko drustvo je pogodeno pandemijom COVID-19 na vise nivoa. Uvedene su razlicite mere za suzbijanje virusa, uklju cujući blokade sirom zemlje i zatvaranje skola. U decembru 2020. godine, UNICEF na Kosovu u saradnji sa Nacionalnim institutom za javno zdravlje pokrenuo je U-Report anketu o percepcijama o vakcinama i prihvatanju vakcina protiv COVID-19.¹⁰ Od 1 454 ispitanika, 43% smatra da su vakcine u celini bezbedne, dok je 66% izjavilo da je culo negativne informacije o vakcinama. Oko polovine ispitanika (54%) izjavilo je da su informacije o vakcinama dobijali putem interneta (društvene mreze, google pretraga, blogovi), dok su kao drugi vazni izvori informacija identifikovani televizija i radio. Sto se tice prihvatanja vakcinacije, 40% ispitanika je izjavilo da bi uzeli vakcinu protiv COVID-19 ako je dostupna, dok je 25% izjavilo da ne bi primilo vakcinu, dok je 35% bilo neodlu cno. Sto se tice razloga za odbijanje vakcine, najcesći su bili nedostatak informacija o vakcini i zabrinutost za bezbednost. Stavise, ova procena je pokazala da se društveni mediji i televizija takode siroko koriste kao izvori informacija o vakcinama medu romskom populacijom. Slično tome, zabrinutost za bezbednost i nedostatak informacija takode su se cesto navodili kao razlozi za oklevanje da se vakcinisu.

U februaru 2021. godine, Ministarstvo zdravlja (MZ) usvojilo je Nacionalni plan vakcinacije protiv COVID-19 sa ciljem da se definisu faze i prioritetne grupe stanovništva za vakcinaciju kao što su zaposleni u zdravstvenom sektoru, korisnici stambenih objekata i zaposleni u socijalnoj zaštiti, sva lica iznad 80 godina starosti i sa hronicnim oboljenjima.

U nastojanju da povećaju stope vakcinacije, MZ je u maju 2021. usvojilo Akcioni plan masovne vakcinacije gradana protiv COVID-19. Medu vaznim akcijama navedenim u Akcionom planu je jacanje ljudskih kapaciteta u borbi protiv COVID-19 putem vakcinacije, uspostavljanje centara za vakcinaciju i obezbedivanje zastitne opreme, kao i kreiranje onlajn platforme za registraciju za vakcinaciju. Pored toga, Akcioni plan je predvideo rigoroznu informativnu kampanju za informisanje gradana sirom Kosova o prednostima vakcinacije. Unapređenje institucionalne saradnje i koordinacije bila je ključna oblast koju je naglasio Akcioni plan.

U svojim naporima da dodatno poveća broj vakcinacija, MZ je nedavno pokrenulo komunikacijsku kampanju u saradnji sa UNICEF-om, kancelarijom Svetske zdravstvene organizacije na Kosovu, projektom pristupacne kvalitetne zdravstvene zastite (PKZZ) koji finansira Svajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC), Crveni krst Kosova itd. Pored opste populacije, ciljano je povećanje broja vakcinacija posebno medu zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana gde su organizovane informativne kampanje od vrata do vrata. Ovo je uradio UNICEF u saradnji sa Kosovskim institutom za javno zdravlje i nevladinim organizacijama lokalne zajednice. Izmedu ostalih aktivnosti, organizovana je obuka za volontere kako da informisu clanove zajednice o prednostima vakcinacije. Pored toga, u postizanju ovog cilja bili su angazovani i uticajni ljudi iz zajednice. Konacno, razmena informacija je obavljena putem razlicitih komunikacionih alata kao sto su nacionalna javna televizija,

¹⁰ UNICEF, U-Report, Perceptions on Vaccination, January 2021, available at: <https://www.unicef.org/kosovoprogramme/media/1971/file/U-Report%20Vaccine%20Acceptance.pdf>

društveni mediji uključujući Fejsbuk i Tviter, kao i stranice društvenih medija partnerskih organizacija kao što su UNICEF i PKZZ.

2.2 Druge organizacije

2.2.1 UNICEF/DFUN

UNICEF, kao jedan od glavnih aktera u kampanji vakcinacije, proširio je svoj projekat imunizacije na vakcinaciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana protiv virusa COVID-19. Odabrali su Balkan Sunflowers Kosova i Bethani Christian Service, nevladine organizacije sa kojima su radili na projektu imunizacije, da rade na podizanju svesti i podršci. Projekat je nastavljen do kraja novembra 2021. godine, a potom je produzen do juna 2022.

Balkan Sunflowers Kosova je bila angazovana da radi sa sledećih 13 opština: Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Lipjan/Lipljan, Obiliq/Obilić, Shtime/Stimlje, Ferizaj/Urosevac, Prizren, Mitrovicë/Juzna Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Pejë/Peć, Istog/Istok, Suharekë/Suva Reka, Rahovec/Orahovac and Klinë/Klina. Cilj je bio da se dopre do 10 000 ljudi iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana kroz aktivnosti podizanja svesti o važnosti vakcinacije protiv COVID-19; direktna podrška za onlajn registraciju i obezbeđivanje vakcinacije protiv COVID-19 putem mobilnih timova za vakcinaciju (na ovaj način vakcinisano je 5 000 ljudi iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana). Da bi to uradili, Balkan Sunflowers Kosova je angazovao 35 terenskih radnika koji su prošli obuku o vakcinaciji protiv COVID-19, vestinama komunikacije za vakcinaciju i terenskom radu, kao i 65 lidera iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana do kojih se doslo kroz sastanke zajednica održanih kako bi se podelile informacije o kampanji vakcinacije protiv COVID-19.

Bethany Christian Service je bila angazovana da radi samo u opštini Dakovica sa ciljem da dopre do 2500 osoba starijih od 18 godina iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana kroz aktivnosti podizanja svesti o važnosti vakcinacije protiv COVID-19; direktna podrška za onlajn registraciju; i obezbeđivanje vakcinacije protiv COVID-19 putem mobilnih timova za vakcinaciju (preko ovih mobilnih timova vakcinisano je 2 000 osoba starijih od 18 godina iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u opštini Dakovica). 11 terenskih radnika u zajednici obuceno je o vakcinaciji protiv COVID-19, komunikacijskim vestinama za vakcinaciju i terenskom radu, a 30 lidera zajednica Roma, Aškalija i Egipćana su pripremljeni kroz sastanke zajednice na kojima se podizala svest o vakcinaciji protiv COVID-19.

2.2.2 Politicke stranke

Politicke partije iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana takode su bile aktivne u podršci kampanji vakcinacije. U Uroševcu/Ferizaj, politicka partija je mobilisala medicinski tim koji je organizovao mobilni centar za vakcinaciju na jedan dan u jednom od naselja. Medutim, tokom fokus grupe u Ferizaj/Uroševcu, ucesnici su se zalili da fizicko distanciranje i druge zaštitne mere nisu postavljane, što je stvorilo rizik od infekcije na licu mesta. Slicno, u opštini Prizren, politicka partija zajednice otvorila je kancelarije svog sedišta gde je mobilni tim za vakcinaciju ponudio prvu dozu vakcine COVID-19, dok je za drugu dozu ljudi trebalo da idu u centar za vakcinaciju.

3. Pregled situacije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u vezi sa pristupom vakcinama protiv COVID-19, informacijama, oklevanjem i preprekama

3.1. Pristup informacijama i oklevanje

Faza primarnog prikupljanja podataka rezultirala je zaključkom da su dezinformacije o vakcinama protiv COVID-19 koje su kruzile društvenim mrežama imale značajan uticaj na romsku, aškalijску i egipćansku zajednicu. Glavni kanali informisanja koji su dopirali do zajednica bili su društveni mediji, a zatim televizija. Među članovima zajednice, 30% ispitanika je izjavilo da je primilo različite i zbunjujuće informacije. Sličnu izjavu dali su i oni koji su primili vakcinu, jer je njihova zbunjenost i zabrinutost zbog negativnih efekata vakcine i dalje ostala.

Stavise, oklevanje i uzdrzanost od vakcinacije u zajednicama proizilaze iz različitih vrsta dezinformacija o nezelenim efektima vakcina, uključujući zabrinutost da vakcina sadrži mikrocep, da bi mogla da izazove sterilitet (razlog za najnižu stopu vakcinacije kod osoba 20-30 godina starosti) itd. Na primer, bilo je slučajeva da su roditelji uzeli vakcinu, ali su sprecili svoju decu od 20-30 godina da to ucine. U nekim naseljima zajednice, najradikalnija dezinformacija o nuspojavama bila je da će vakcinisani ljudi umreti šest meseci do dve godine nakon što su primili vakcinu. Pored toga, neki pripadnici zajednica Roma, Aškalija i Egipćana su se u početku dvoumili oko vakcinacije, ali kada je to postalo obavezan uslov za rad ili za pristup različitim javnim institucijama (fakulteti, centri za socijalni rad, itd.), odlucili su da se vakcinisu.

Ovi nalazi potkrepljuju tvrdnju da se pristup informacijama pokazao kao jedan od najvažnijih faktora za donošenje odluka o vakcinaciji. Na sreću, podaci prikupljeni primarnim metodama prikupljanja podataka pokazuju da bi 50% ispitanika zelelo da im lekari ili drugi kredibilni profesionalci daju informacije o vakcini bilo u komsiluku, na televiziji ili na različitim onlajn platformama. Stavise, anegdotski dokazi sugerisu da kada su imali priliku da razgovaraju o procesu sa lekarom, koji im je objasnio o vakcini i njenim prednostima, došlo je do povećanja poverenja u vakcinu i u vakcinaciju. Na osnovu kvalitativnih podataka dobijenih tokom diskusija u zajednicama, može se primetiti da ispitanici preporučuju organizovanje poseta lekara u komšiluku, kolektivne prijave i informisanje, smatrajući da je na ovaj način stopa vakcinacije u zajednicama povećana ili će se povećati. Na primer, ispitanici iz Dakovice su tvrdili da su ceste posete volontera iz NVO angazovanih kroz projekat UNICEF-a napravile razliku i rezultirale većim procentom vakcinacije. Prizren je još jedan primer ovoga, sa lokalnim radio programom na romskom jeziku koji nudi razgovore sa raznim gostima kao što su lekari, zvaničnici lokalne samouprave, uticajni lideri romske zajednice, itd., koji su pružili informacije o virusu COVID-19, vakcini i značaju vakcinacije. Međutim, iako su volonteri UNICEF-ovog projekta takode bili angazovani u Fushe Kosove/Kosovom Polju preko lokalne NVO, rezultat nije bio isti jer je ova opština imala najnižu stopu vakcinacije. Ispitanici su tvrdili da nemaju dovoljno informacija i da su zabrinuti zbog nezelenih efekata. Većina njih je predložila posete lekara u naselju i kolektivnu registraciju kao način da se ovo prevazide.¹¹

¹¹ Ovo su anegdotski dokazi dobijeni putem fokus grupa, nisu prikupljeni kvantitativni podaci o potencijalnom porastu vakcinacije zbog ovih akcija.

3.2 Pristup vakcinaciji

Podaci prikupljeni kroz fokus grupe ukazuju da je starijima, kao i ljudima bez pametnog telefona i adrese elektronske poste, bilo teško da se registruju na e-kosova¹² platformi za vakcinu. Pored toga, skoro 50% vakcinisanih je izjavilo da su se registrovali uz pomoć drugih i kolektivno, bilo preko mobilnih timova, spiskova koje je prikupio lokalni aktivista u naselju, ili intervencijom političkih stranaka Roma, Aškalija i Egipćana. Ovi podaci ukazuju da pristup registraciji, a samim tim i pristup vakcinaciji, nije bio na željenom nivou zbog ograničenog pristupa onlajn registraciji.

Stavise, fizička udaljenost zajednica i centara za vakcinaciju predstavljala je još jednu prepreku u pristupu vakcinaciji, barem među osobama koje su se teško kretale i koje nisu mogle da priušte prevoz. Ovo ograničenje ublazili su mobilni medicinski timovi u naseljima ili preko domova zdravlja. To se odnosilo i na centre za vakcinaciju u opštinama kao npr. Gracanicë/Gracanica, Obiliq/Obilić i Mitrovicë e Jugut/Juzna Mitrovica, gde su medicinski centri obezbeđivali vakcine iz Srbije.

3.3 Prepreke

Podaci ispitanika pokazuju da su glavne prepreke za vakcinaciju registracija na platformi e-kosova i zavisnost od organizacija za pitanja zdravstvene zaštite. Iako je malo ispitanika pominjalo platformu e-kosova kao barijeru, skoro polovina ispitanika je tvrdila da su se registrovali uz pomoć kolektivnih organizacija, putem jednostavnih spiskova, ili sam o odlaskom u medicinski centar (to su bili slučajevi u kojima su Romi, Zajednice Aškalija i Egipćana vakcinisane su kroz zdravstveni sistem Srbije).

Druga prepreka je bila oslanjanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na međunarodne i lokalne organizacije u pogledu zdravstvene zaštite, kao što su vakcinacija dece, lekarski pregledi poput mamografije, itd. Činjenica da su ovi projekti još uvek u toku i potrebni, zajedno sa odgovorima kao što su niko nije došao u moju kuću zbog vakcinacije, pokazuju da zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana treba pristupiti drugacije kako bi im se ponudile jednake mogućnosti u stvaranju početne linije koja može da prevaziđe prepreke. Intervjui i diskusije u fokus grupama su pokazali da je većina romskih zajednica vakcinisana nakon sprovođenja neke vrste kampanje u njihovim opštinama. Ove kampanje su sprovodile organizacije koje obično rade sa romskom zajednicom, aktivisti koji su lideri u romskoj zajednici ili političke stranke.

Stavise, UNICEF je proizveo svoj projekat imunizacije vakcinama protiv COVID-19 do novembra 2021. godine, a nakon toga dodatno do juna 2022. godine, pružajući tako sansu nevakcinisanim u zajednici da prime vakcinu.

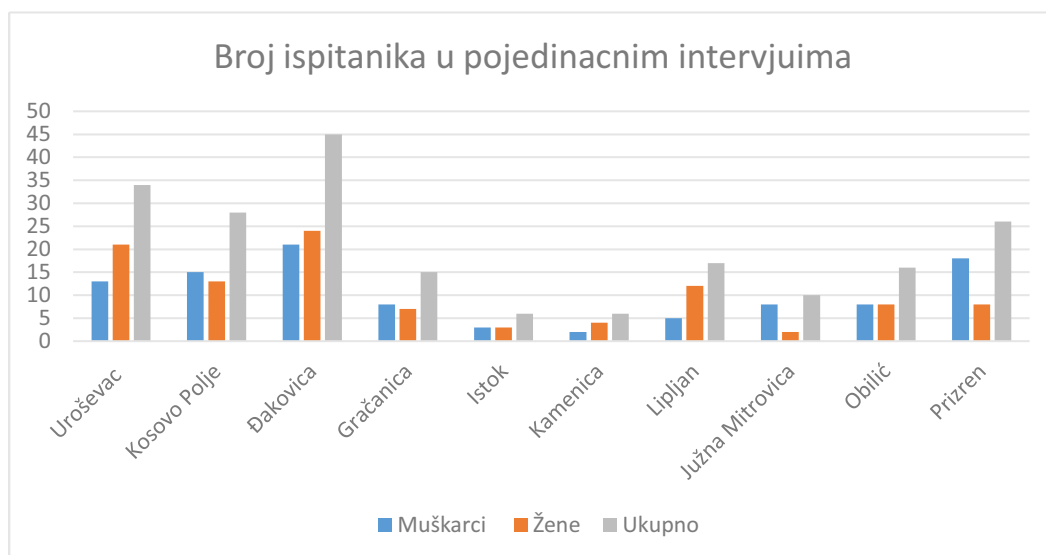
4. Nalazi

Ova procena nivoa vakcinacije protiv COVID-19 u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana uglavnom je sprovedena kroz primarno prikupljanje podataka koje je obuhvatilo 276 pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u 10 opština koje su korisnici ROMACTED II programa. Od 276 ispitanika, 203 su intervjuisana individualno, a preostala 73 kroz fokus grupe. Nalazi u nastavku su dati kako prema podacima dobijenim kroz pojedinačne intervjuje i intervjuje fokus grupa, tako i prema podacima dobijenim u svakoj opštini.

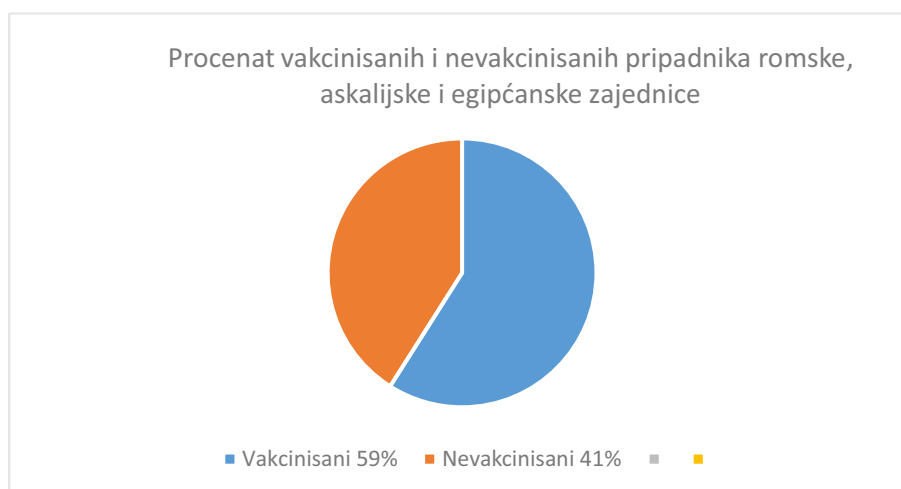
¹² <https://ekosova.rks-gov.net/>

4.1 Izveštaj pojedinačnih intervjua

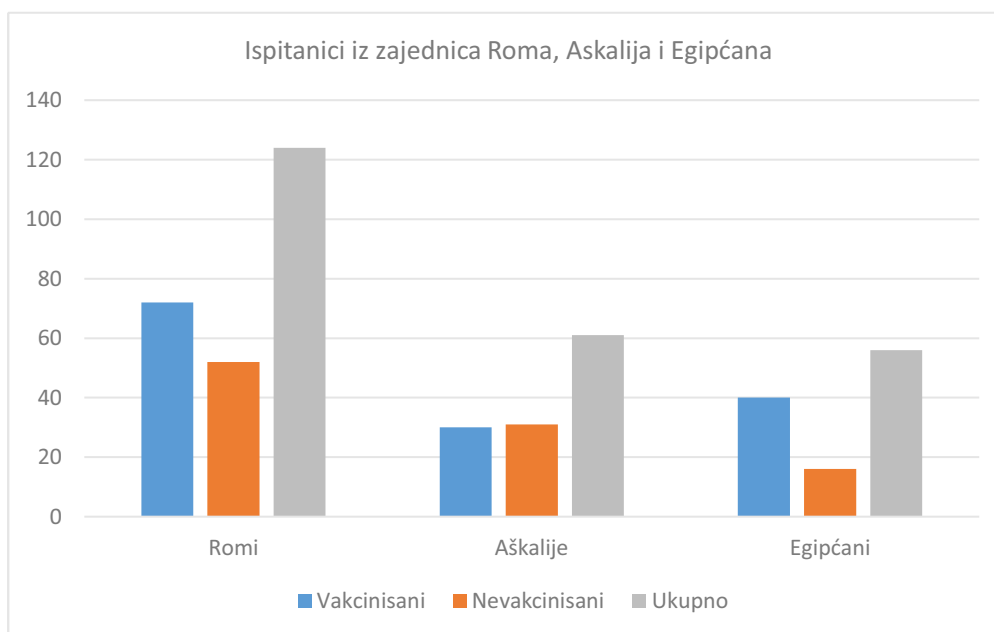
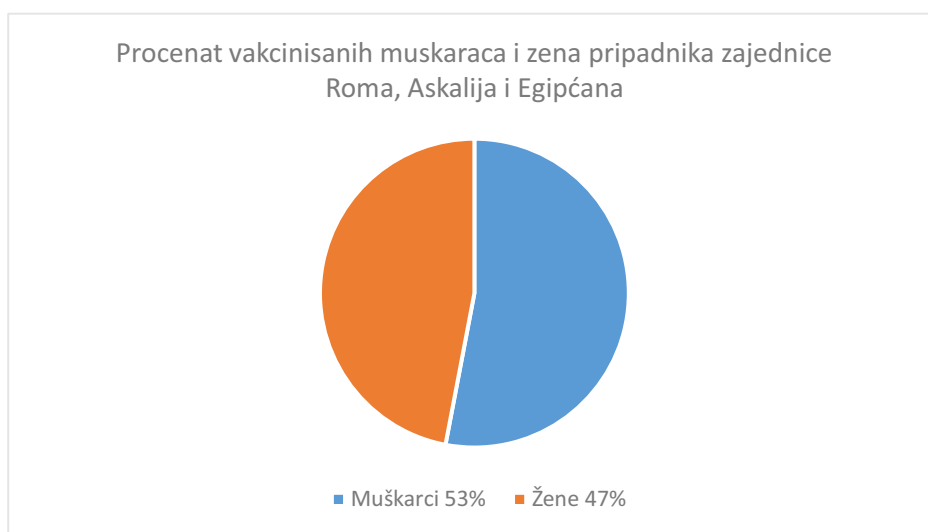
Od 203 pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji su učestvovali u ovoj proceni kroz pojedinačne intervjue, bio 101 muškarac i 102 žene.

Stope vakcinacije u zajednicama obuhvaćenim ovom procenom pokazuju da je vakcinisano 59% ispitanika, od kojih je skoro 90% vakcinu dobilo u periodu septembar-oktobar 2021. Za to postoje različiti razlozi. Pretpostavka je da se tokom prvog talasa COVID-19 u maju 2020. godine nije mnogo pripadnika zajednice Roma, Aškalija i Egipćana zarazilo, pa im vakcinacija nije bila prioritet. Međutim, tokom drugog talasa (jul-avgust 2021.) stope infekcije u ovim zajednicama su porasle, što je verovatno podstaklo ljude da se vakcinisu. Pored toga, podaci ukazuju da je proaktivan pristup lekara, volontera i drugih uključenih strana koji su se obratili zajednicama u vezi sa vakcinacijom uticao na članove zajednice da promene misljenje i da se vakcinisu.

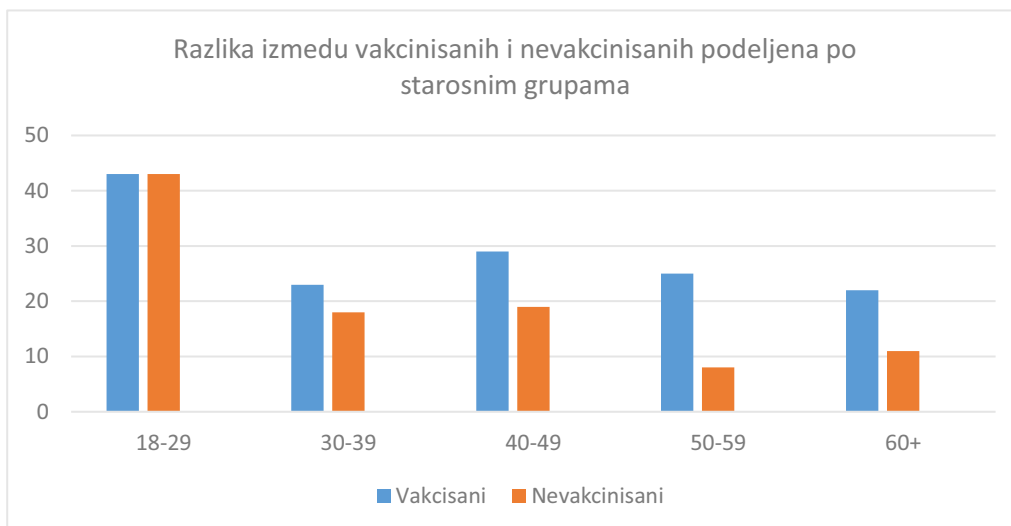

Prikupljeni podaci sugerišu da nema značajne razlike u stopama vakcinacije pripadnika zajednice na osnovu pola: 53% muškaraca i 47% žena.

Gornja tabela pokazuje da je 51% ispitanika bilo iz romske zajednice, 25% iz zajednice Aškalija i 23% iz zajednice Egipćana.

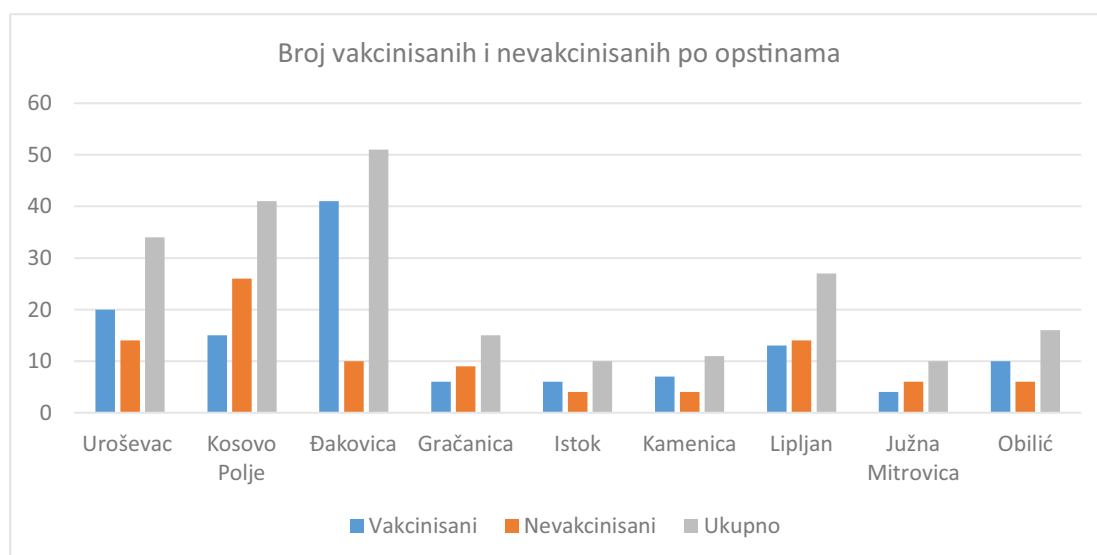
Odnos između vakcinisanih i nevakcinisanih je skoro isti među aškalijskom zajednicom; u egipatskoj zajednici razlika je primetna sa 72% vakcinisanih u poređenju sa 28% nevakcinisanih; a romska zajednica je imala 58% vakcinisanih i 42% nevakcinisanih.

Analiza na osnovu starosti pokazuje da je polovina ispitanika zelela da se vakcinise zbog besplatnog javnog pristupa semi vakcinacije, dok je druga polovina bila veoma zabrinuta zbog dezinformacija da vakcina sadrži mikrocep, izaziva neplodnost ili da će ubiti primaoca u roku od šest meseci do dve godine nakon vakcinacije.

Stopa vakcinacije se povećava sa godinama. Na primer, u starosnoj grupi 50-59 godina, stopa vakcinacije je veoma visoka. Slično visoke stope vakcinacije pronađene su i među populacijom sa drugim zdravstvenim stanjima, što bi takođe mogao biti dodatni razlog za veće stope vakcinacije kod starije populacije u poređenju sa starosnom grupom od 18-29 godina.

Razlika po opštinama je sledeća:

Iz tabele se može primetiti da, od 10 procenjenih opština, Prizren i Đakovica imaju najveću stopu vakcinisanog stanovništva Roma, Aškalija i Egipćana: Prizren sa 77% i Đakovica sa 80%. Uroševac/Uroševac, Obilić/Obilić, Kamenica i Istog/Istok takođe imaju visok procenat vakcinisanih u

poređenju sa nevakcinisanim stanovništvom: Urosevac sa 59%, Obilić/Obilić sa 63%, Kamenica sa 64% i Istog/ Istok sa 60%. Kosovo Polje ima najnižu stopu vakcinisanih Roma, Aškalija i Egipćana (samo 37%), zatim Južna Mitrovica i Gracanica sa po 40% i Lipjan/Lipljan sa 48%.

Konačno, podaci ukazuju da nivo obrazovanja ispitanika nije napravio nikakvu razliku u stopama vakcinacije.

4.2 Nalazi iz fokus grupa

Fokus grupe su se pokazale kao veoma efikasan metod prikupljanja podataka u kontekstu ove procene. Osim što su potvrdili podatke dobijene kroz pojedinačne intervjue, pružili su i detaljne kvalitativne podatke o zabrinutostima i nedoumicama u vezi sa vakcinacijom, kao i detaljne informacije o kolektivnim inicijativama u vezi sa vakcinacijom koje sprovode nevladine organizacije ili političke stranke. Podaci prikupljeni kroz fokus grupe su razvrstani po opštinama.

4.3 Glavni nalazi u svakoj opštini

4.3.1 Ferizaj/Uroševac

Od 42 ispitanika koji su učestvovali u proceni u Ferizaj/Uroševcu, 34 je učestvovalo u individualnim intervjuima i osam u diskusiji fokus grupe. Od ovog broja 43% nije vakcinisano, od čega 71% zene. Pored toga, 40% nevakcinisanih bilo je mlade od 30 godina. Glavni razlog dvoumljenja oko vakcinacije bila je dezinformacija da vakcina nije bezbedna i da je izazvala sterilitet, uglavnom ova zadnja. Čak i u slučajevima kada su roditelji vakcinisani, oklevali su da podstaknu svoju decu na to zbog dezinformacija o sterilitetu koje su se širile društvenim mrežama. Od ukupnog broja vakcinisanih, 70% vakcinisanih je to učinilo kako bi zaštitilo sebe i druge od virusa, dok je 30% izjavilo da ima vakcinu jer je to obaveza na radnom mestu, fakultetu, auto škola, ili restorani/pijace.

Iako je 71% ispitanika tvrdilo da je imalo dovoljno informacija o virusu i vakcini, glavne brige su bile različite i zbunjujuće. Kao što je pomenuto u fokus grupi i triangulirano sa intervjuima, pokazalo se da je rad nevladinih organizacija na dovođenju ljekara u naselju i pružanju pomoći pri registraciji putem jednostavnih lista povećao broj vakcinisanih osoba. Ovo je važno jer je jedna od glavnih prepreka pomenutih bila teškoća da se zakaze individualni sastanak preko e-kosova s obzirom da mnogi ljudi nisu imali adresu e-pošte i pametni telefon.

4.3.2 Fushe Kosove/Kosovo Polje

U opštini Kosovo Polje, ukupno 41 ispitanik je učestvovao u proceni, 28 kroz individualne intervjuje i 13 u fokus grupi. Izvori informacija koje su ispitanici dobijali o vakcini su različiti, u rasponu od televizije, društvenih medija, porodice/prijatelja itd. Čini se da je NVO Balkan Sunflowers Kosova odigrala važnu ulogu u informisanju članova zajednice kroz svoje centre za učenje koji se nalaze u susedstvu: tri ispitanika su to navela kao izvor informacija. Diskusije su uključivale i zene i muškarce. Iznenadujuće, broj vakcinisanih ispitanika bio je nizak u poređenju sa drugim opštinama kao što je ranije pomenuto. Samo jedan ispitanik smatra da je registracija preko onlajn platforme e-kosovaka, dok su ostali izjavili da registraciju treba obaviti od vrata do vrata u naseljima, da treba organizovati obuku kako bi se ljudi naučili kako da se registruju, kao i da jedinice za vakcinaciju treba da budu rasporedene u zajednicama kako bi se olakšao proces vakcinacije.

4.3.3 Gjakovë/Đakovica

U opštini Đakovica, ukupno 51 ispitanik je učestvovao u proceni, njih 45 kroz individualne intervjuje i šest u fokus grupi. Za razliku od ostalih opština, 80% ispitanika iz ove opštine je vakcinisano.

Izvori informacija koje su ispitanici dobijali o vakcini su različiti, u rasponu od televizije, društvenih medija, porodice/prijatelja i medicinskih institucija, pri čemu je šest ispitanika takode dobijalo informacije od različitih lokalnih nevladinih organizacija. Tokom razgovora sa fokus grupom, ispostavilo se da je bilo redovnih poseta naseljima zajednice u Đakovici kako bi se pružile informacije i oprema, kao i da bi se izvršila procena situacije u vezi sa vakcinacijom i zaštitom od COVID-19 među članovima zajednice.

Od 51 ispitanika, samo 11 je izrazilo zabrinutost zbog mogućih neželjenih efekata izazvanih vakcinom, samo šest je smatralo da vakcina nije bezbedna, a samo dvoje smatra da virus COVID-19

nije opasan. Samo pet ispitanika smatra da je registracija za vakcinu preko onlajn platforme e-kosova bila laka, dok su drugi odgovori bili različiti i uključivali preporuke da se registracija vrši od vrata do vrata u naseljima, da treba organizovati obuku ljudi kako da se registruju, i da bi postavljanje mobilnih jedinica za vakcinaciju olaksalo proces vakcinacije.

4.3.4 Gračanice/Gračanica

Opština Gračanica je obuhvatila 20 ispitanika, od toga 15 kroz individualne intervjuje i pet u fokus grupi. Samo 30% ispitanika je vakcinisano. Glavno oklevanje u Gračanici bilo je zasnovano na verovanju da vakcina sadrži mikrocip. 60% vakcinisanih je izjavilo da je vakcinisano da bi mogli da idu na posao ili da uđu u radnju, dok je 40% izjavilo da se vakcinisalo iz zdravstvenih razloga.

4.3.5 Istog/Istok

U opštini Istok, ukupno 10 ispitanika je učestvovalo u proceni (šest kroz individualne intervjuje i četiri u fokus grupi). Pored drugih sredstava informisanja kao što su društveni mediji, porodica/prijatelji, svi ispitanici su naveli da je televizija pouzdan izvor informacija o vakcinama protiv COVID-19. 60% ispitanika je vakcinisano. Što se tiče razloga za dobijanje vakcine, 30 odsto se izjasnilo o efikasnosti vakcine u pogledu zaštite od COVID-19, dok je 20 odsto iznelo opstiji stav uz obrazloženje da je shvataju da je dobra za njihovo zdravlje. Za razliku od Kamenice/Kamenice, samo tri ispitanika su izjavila da je onlajn platforma e-kosova laka za korišćenje, dok su dva ispitanika preporučila da se u zajednicama rasporede mobilne jedinice za vakcinaciju. Preporuka drugog ispitanika bila je da se ukine onlajn zakazivanje termina i da se umesto toga dozvoli svima da dobiju vakcinu bez ikakvih formalnosti.

4.3.6 Kamenice/Kamenica

U proceni u opštini Kamenice/Kamenica učestvovalo je 11 ispitanika, šest kroz individualne intervjuje i pet u fokus grupi. Sedam od 11 ispitanika je vakcinisano. Vredi napomenuti da su tri vakcinisane osobe primile vakcinu u Srbiji, što je, prema diskusijama fokus grupa, bilo manje formalno u poređenju sa procesom na Kosovu. Srbija je, prema mišljenju ispitanika, podstakla vakcinaciju tako što je vakcinisane nagradila simboličnim novcem. Razlozi zbog kojih su se ispitanici odlucili da se vakcinišu razlikovali su se od osobe do osobe i, generalno, smatraju da vakcina štiti od COVID-19 i da je efikasna u borbi protiv simptoma. Zabrinutost ispitanika u vezi sa vakcinama takode je bila različita, pri čemu je 30% više zabrinuto zbog neželjenih efekata, a 30% zbog nedostatka informacija. Samo četiri ispitanika veruju da je proces registracije za dobijanje vakcine preko onlajn platforme e-kosova bio lak.

4.3.7 Lipjan/Lipljan

U opštini Lipljan, 27 ispitanika je učestvovalo u proceni, 17 kroz individualne intervjuje i 10 u fokus grupi. U fokus grupi su učestvovali samo muškarci. Pored drugih sredstava informisanja kao što su društveni mediji, porodica/prijatelji, 10 ispitanika je televiziju proglasilo pouzdanim izvorom informacija o vakcinama protiv COVID-19. Od 27 ispitanika, samo 13 je potvrdilo da je vakcinisano. Registrovanje za dobijanje vakcine preko onlajn platforme e-kosova je bilo lako za samo dva ispitanika, dok su tri ispitanika preporučila organizovanje mobilnih jedinica za vakcinaciju u naseljima. Tri ispitanika su se izjasnila da im treba pomoć mladih članova zajednice u onlajn registraciji.

4.3.8 Mitrovicë e Jugut/Južna Mitrovica

U opštini južna Mitrovica, 24 ispitanika je učestvovalo u proceni (10 individualnih intervjuja i 14 u fokus grupama), od kojih je 46% bilo vakcinisano. 80% ispitanika je izjavilo da nema dovoljno informacija o virusu i vakcini. Kao iu drugim opstinama, u južnoj Mitrovici ljudi su počeli da se vakcinisu septembra 2021. Na pitanje o razlogu, odgovorili su da raste broj zarazenih i umrlih. Drugi razlozi za dobijanje vakcine bili su uslov da se vakcinise da bi se pristupilo Centru za socijalni rad, činjenica da je voda zajednice vakcinisan tako da su ljudi u zajednici stekli poverenje u proces, kao i zato što je vakcinacija organizovana kolektivno što ju je učinilo dostupnijom. Takođe treba napomenuti da je tokom intervjuja dosta Roma, Aškalija i Egipćana zatražilo da se prijave za vakcinu, što je potvrdilo povećanu svest stanovništva u ovoj opštini o potrebi vakcinacije. Glavni razlog za uzdrzanost od vakcinisanja bio je strah od smrti u roku od šest meseci nakon toga. Svi ispitanici su potvrdili da nisu imali poteškoće u pristupu vakcinaciji jer je ona organizovana preko nevladinih organizacija i aktivista.

4.3.9 Obiliq/Obilić

U ovoj opštini je 16 ispitanika učestvovalo u individualnim intervjuima i četiri u fokus grupi. Od 20 ispitanika 60% je vakcinisano. Nevakcinisani ispitanici veruju da se neće zaraziti virusom, jer su održavali dobru higijenu, uglavnom su bili u dobroj formi ili su romske, a skalijске ili egipćanske nacionalnosti. Polovina ispitanika smatra da nema potrebe za poboljšanjem procesa vakcinacije. Svi vakcinisani ispitanici su vakcinu primili u medicinskom centru u Obiliću i izjavili su da je proces bio jednostavan jer nije bilo potrebe da se prijave i zakazuju. Na pitanje o razlozima zbog kojih su se vakcinisali, 40% je odgovorilo da su svi dobijali vakcinu pa su i oni pratili tok, dok je 20% izjavilo da su se vakcinisali da bi zaštitili sebe i druge. Uzdrzanost od vakcinacije bila je zasnovana na dezinformacijama o sterilitetu, mikroorganizmima i umiranju.

4.3.10 Prizren

Iako je prvobitno 40 ljudi trebalo da bude uključeno u procenu u opštini Prizren, samo 30 se slozilo da učestvuju na kraju (26 kroz individualne intervjuje i četiri u fokus grupi). Oni koji nisu hteli da učestvuju verovali su da je politicka stranka na neki način umesana u intervjuje, u kojima oni nisu hteli da učestvuju. Samo 20% ispitanika nije vakcinisano, a glavni razlozi su da nije ni bezbedna ni obavezna. 80% ispitanika koji su vakcinisani izjavili su da su dobro informisani o vakcini u dobroj meri zbog činjenice da je lokalna radio stanica Romano Avazo emitovala razgovore sa doktorima, službenicima Ministarstva zdravlja i psiholozima o opasnosti od virusa i vakcinaciji.

5. Zaključci i preporuke

5.1 Zaključci

Na osnovu podataka prikupljenih i predstavljenih u ovom izveštaju mogu se izvesti sledeći zaključci:

- Planovi vakcinacije pripremljeni od strane centralnih i lokalnih institucija nisu uzeli u obzir posebne mere i planove kako bi se omogućio pristup vakcinaciji ugroženim grupama kao što su Romi, Aškalije i Egipćani;
- Svest o značaju vakcinacije protiv COVID-19 među zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana porasla je tek tokom drugog talasa COVID-19 (jul-avgust 2021.), kada su se broj infekcija i stopa smrtnosti povećali eksponencijalno unutar zajednice;
- Nedostatak pristupa elektronskim uređajima i poteškoće u pristupu platformi za registraciju e-kosova doveli su do zavisnosti zajednica Roma, Aškalija i Egipćana od pomoći nevladinih organizacija, političkih partija u zajednici, volontera u zajednici itd.;
- Dezinformacije o vakcini protiv COVID-19 u zajednici bile su široko rasprostranjene i uglavnom su izvučene iz društvenih medija. Međutim, primeri skrojenih kampanja u opštinskim naseljima suzili su jaz u pogledu dezinformacija i ublazili prepreke i pristup vakcinaciji;
- Platforme za onlajn registraciju za vakcinaciju predstavljale su barijeru za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, posebno za one koji ne znaju da citaju i pisu i one za koje platforma e-kosova nije bila prilagođena korisnicima;
- Pol i nivo obrazovanja nisu uticali na odluku o vakcinaciji ili ne, kao ni na stope vakcinacije u zajednici;
- Mobilnost i pristup mestima za vakcinaciju je bio otezan, posebno za udaljenija naselja koja su bila udaljenija od mesta vakcinacije, kao i za starije osobe, osobe sa invaliditetom i osobe koje pate od zdravstvenih problema.

5.2 Preporuke

Izveštaj o proceni stepena vakcinacije protiv COVID-19 među zajednicama Roma, Askalija i Egipćana: pristup, informisanje, oklevanja i prepreke, iznosi sledeće preporuke:

- S obzirom na to da su Romi, Askalije i Egipćani građani Kosova i cine određeni procenat stanovništva Kosova, situacije pandemije zahtevaju ravnopravan pristup prema ovim ranjivim zajednicama, zasnovan na ljudskim pravima. Podaci prikupljeni ovom procenom sugerisu da je kod zajednica Roma, Askalija i Egipćana potreban poseban pristup kada je u pitanju vakcinacija. Imajući to u vidu, starijim licima, osobama sa invaliditetom ili osobama sa hronicnim bolestima treba pristupiti sa posebnom pažnjom. U praksi, bilo je veoma malo napora centralnih i lokalnih institucija da prilagode svoje postupke i/ili politike prema Romima, Askalijama i Egipćanima;
- Lokalne i centralne zdravstvene institucije treba da preispitaju prilagodene akcije i kampanje u zajednici uz ucesće pripadnika zajednice Roma, Askalija i Egipćana, narocito kada se pripremaju politike kao što su akcioni planovi za iskorenjivanje virusa COVID-19 u budućnosti. Ova preporuka je dosla od ispitanika iz zajednice tokom intervjua i fokus grupa, a potvrđena je i povećanjem stope vakcinacije među članovima zajednice nakon akcija u zajednici koje organizuju nevladine organizacije, volonteri, aktivisti i uticajni lideri zajednice;

- Potrebno je organizovati i održavati sesije za razmenu informacija u zajednici u naseljima sa Romima, Aškalijama i Egipćanima kada se pojave takve zdravstvene krizne situacije u zemlji. Informacije koje pružaju lekari i drugi zdravstveni radnici su od sustinskog značaja za donošenje informisane odluke u vezi sa zdravljem pojedinca i zajednice među ranjivim grupama. Iako je značajan broj ispitanika potvrdio da su na početku oklevali sa vakcinacijom, oni su bili u mogućnosti da donesu pozitivnu odluku nakon razgovora sa lekarom ili zdravstvenim radnikom;
- Trebalo bi uspostaviti privremene mobilne lokacije za vakcinaciju u naseljima zajednice Roma, Aškalija i Egipćana sa planom za kontakt, razmenu informacija u zajednici i podizanje svesti o pitanjima vezanim za pandemiju i vakcinaciju. Ovi mobilni punktovi za vakcinaciju mogu da pruže relevantne i verodostojne informacije o vakcini i vakcinaciji, kao i da obezbede registraciju na licu mesta;
- Uključivanje političkih stranaka zajednice u proces vakcinacije treba da bude ograničeno u meri u kojoj njihova uloga ne podriva rad zdravstvenih radnika i ne daje političku konotaciju vakcinaciji koja je humanitarno pitanje. Iako je u nekim slučajevima to moglo napraviti razliku, imunizacija bi trebalo da ostane u rukama zdravstvenih radnika kako bi se izbegli nesporazumi u vezi sa zdravstvenim pitanjima, kao i da bi se izbeglo korišćenje članova zajednice za političke potrebe tokom pandemije.

Dodaci

Dodatak 1 Intervjui sa pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana

Br.	Datum	Opština	Br. intervjuja
1	09.10.2021	Ferizaj/Urosevac	34
2	26.10.2021	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	28
3	30.10.2021	Gjakovë/Dakovica	45
4	18.10.2021	Gračanicë/Gračanica	15
5	23.10.2021	Istog/Istok	6
6	16.10.2021	Kamenicë/Kamenica	6
7	27.10.2021	Lipjan/Lipljan	17
8	10.10.2021	Mitrovicë e Jugut/Juzna Mitrovica	10
9	20.10.2021	Obiliq/Obilić	16
10	23.10.2021	Prizren	26
	Ukupno		203

Dodatak 2 - Fokus grupe sa pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana

Br	Datum	Opština	Broj ucesnika u fokus grupi
1	04.10.2021	Ferizaj/Urosevac	8
2	26.10.2021	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	13
3	30.10.2021	Gjakovë/Dakovica	6
4	19.10.2021	Gračanicë/Gračanica	5
5	23.10.2021	Istog/Istok	4
6	29.10.2021	Kamenicë/Kamenica	5
7	27.10.2021	Lipjan/Lipljan	10
08	08.10.2021	Mitrovicë e Jugut/Juzna Mitrovica	14
9	21.10.2021	Obiliq/Obilić	4
10	22.10.2021	Prizren	4
	Ukupno		73

Dodatak 3 - Opštine koje su ucestvovalе u proceni

Br	Opština
1	Ferizaj/Urosevac
2	Fushë Kosovë/Kosovo Polje
3	Gjakovë/Dakovica
4	Gračanicë/Gračanica
5	Istog/Istok
6	Kamenicë/Kamenica
7	Lipjan/Lipljan
8	Mitrovicë e Jugut/Juzna Mitrovica
9	Obiliq/Obilić
10	Prizren

Upitnik o situaciji nastaloj zbog pandemije izazvane virusom COVID-19, vakcinacija i informacije

Sifra upitnika _____

Ime i prezime ispitanika _____

Broj telefona ispitanika _____

Co-Funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-Funded and implemented
by the Council of Europe

DEO 1: OSNOVNI PODACI

1. Selo/Grad: _____
2. Opština: _____
3. Starost: 18-29 ___ 30-39 ___ 40-49 ___ 50-51 ___
 60+ ___
4. Pol: Muski ___ Zenski ___
5. Zajednica: Romi ___ Askalije ___ Egipćani ___
6. Obrazovanje: Bez obrazovanja ___ Osnovno ___ Srednje ___ Univerzitet ___
7. Profesija
- 1. Zdravstvo _____
 - 2. Obrazovanje _____
 - 3. Bezbednost i zaštita _____
 - 4. Industrija i proizvodnja _____
 - 5. Gradevinarstvo _____
 - 6. Menadžment i administracija _____
 - 7. Usluge _____
 - 8. Student _____
 - 9. Penzioner _____
 - 10. Nezaposlen/a _____
8. Koliko je članova uze porodice (zive u istoj kući) _____

DEO 2: ZDRAVSTVENO STANJE

1. Dijabetes _____
2. Hipertenzija _____
3. Stanje disanja _____
4. Stanje bubrega _____
5. Stanje srca _____
6. Rak _____
7. Posebne potrebe (invalidnost) _____
8. Ostalo (navesti) _____

DEO 3: INFORMACIJE

1. Gde obicno dobijate informacije o zdravstvenim zahtevima (vakcinacija, pregledi, itd.)?

(zaokruziti odgovore)

- a. Društvo/porodica
- b. Zdravstvene ustanove
- c. Verske institucije (Imam, itd.)
- d. Politicke partije ili lideri zajednice
- e. Centri za ucenje
- f. TV
- g. Društveni mediji (Facebook, itd.)
- h. Organizacije civilnog drustva – OCD
- i. Ostalo (navesti) _____

2. Kako ste se informisali o pandemiji izazvanoj virusom COVID-19?

3. Kako ste se informisali o vakcinaciji protiv virusa COVID-19?

4. Kakve ste informacije dobili o vakcinaciji i vakcini?

5. Od koga ste uglavnom dobijali informacije o vakcinaciji i vakcinama?

DEO 4. PRIHVATANJE VAKCINACIJE

6. Da li ste se vakcinisali? DA ____ NE ____

7. Zasto ste odlucili da se vakcinisete? (za ispitanike koji su odgovorili sa DA na 6-o pitanje)

8. Da li imate , ili ste imali bilo kakvih nedoumica/sumnji u vezi za vakcinom protiv virusa COVID-19?

1. Nedostatak informacija	DA	NE
2. Nuspojave	DA	NE
3. Nije bezbedno	DA	NE
4. Nema efekata	DA	NE
5. Virus COVID-19 nije opasan	DA	NE
6. Strah od injekcija	DA	NE
7. Ja sam, generalno, protiv vakcinacije	DA	NE
8. Verski razlozi	DA	NE
9. Drugi razlozi (navesti) _____	DA	NE

DEO 5. PRISTUP VAKCINACIJI

Za one koji su vakcinisani:

1. Kakav je proces prijave za zakazivanje vakcinacije?

- a. Lak _____
- b. Komplikovan _____

2. Koje su poteskoće sa kojima ste se suočili prilikom prijave zakazivanja?

3. Da li ste se sami prijavili ili Vam je neko pomogao?

- a. Sami _____
- b. Uz pomoć _____ Ko Vam je pomogao? _____

4. Koju ste opremu koristili za prijavu za vakcinaciju?
- a. Licni telefon / kompjuter _____
 - b. Tudi telefon / kompjuter _____ Ciji? _____
 - c. Ostalo (navesti) _____

5. Da li je vakcinacija bila individualna ili kolektivno organizovana?
- a. Individualna _____
 - b. Kolektivna _____
 - i. Ko je organizator?
 - a. Zdravstvena ustanova (koja?) _____
 - b. NVO _____
 - c. Politicka partija _____
 - d. Ostalo (navesti) _____

DEO 6. KAKO TREBA ORGANIZOVATI PROCES VAKCINACIJE U SUSEDSTVIMA GDE ZIVE ZAJEDNICE

Prema Vama, kako bi trebalo organizovati dole navedene procese?

1. Informacije

2. Povećanje broja vakcinisanih članova zajednice

3. Prijava za vakcinu

ROMA REACTED

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

SRP

Savet Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na evropskom kontinentu. Uključuje 47 država članica, od kojih su 26 članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor kojem je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Euvropski sud za ljudska prava nadgleda sprovođenje Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Evropska unija je jedinstvena privredna i politička organizacija 28 demokratskih evropskih zemalja. Njeni ciljevi su mir, prosperitet i sloboda za njenih 500 miliona stanovnika. Da bi se to ostvarilo, zemlje Evropske unije uspostavile su tela za upravljanje Unijom i usvajanje njenih zakona. Glavna tela su Evropski parlament (koji predstavlja ljude Evrope), Veće Evropske unije (koje predstavlja državne vlade) i Evropska komisija (koja zastupa zajedničke EU interese).

[http:// europa.eu](http://europa.eu)

Co-Funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-Funded and implemented
by the Council of Europe